

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 8 mars 1894, kl. 7 e. m.

Sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 juni 1868.

Genom en den 30 december 1893 aflåten proposition, n:o 7, har Kongl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll samt med bifogande tillika af vederbörande myndigheters i ärendet afgifna utlåtanden, jemlikt 87 § regeringsformen föreslagit Riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 Juni 1868.

Härigenom förordnas, att nedanstående paragrafer i förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 juni 1868 skola erhålla följande förändrade lydelse:

11 §.

Krigshofrätten är en vid Svea hofrätt bildad särskild afdelning. Den utgöres af presidenten i Svea hofrätt, såsom ordförande, en ledamot och två ledamöter. Den utgöres af presidenten i Svea hofrätt, såsom ordförande, en ledamot och två ledamöter. Den utgöres af presidenten i Svea hofrätt, såsom ordförande, en ledamot och två ledamöter.

mot i samma hofrätt, hvilken af Konungen förordnas att vara öfverauditör, samt tre militäre ledamöter.

Till militäre ledamöter förordnar Konungen, för tre år i sänder, en generalsperson och två regementsofficerare, af hvilka en skall tillhöra armén och en flottan; hvarjemte för tid, som nyss är sagd, af Konungen förordnas två andre regementsofficerare, deraf en från flottan, att, vid förfall för någon af de militäre ledamöterna, i hans ställe i krigshofrätten inträda.

Då mål, som röra sjökrigstjensten och manövern, förekomma, skall regementsofficeren af armén ur rätten afgå och, i hans ställe, en regementsofficer af flottan, hvilken af Konungen för tillfället förordnas, der inträda.

Vid förfall för presidenten förordnar, på anmälan derom, Konungen en ledamot i Svea hofrätt att såsom ledamot krigshofrätten biträda.

Hvad i denna § är sagdt om presidenten i Svea hofrätt gälle ock om tillförordnad president, der han af Konungen förordnats att jemväl vara ordförande i krigshofrätten.

13 §.

Har ledamot i krigsöfverdomstol icke förut aflagt domareed, må han ej till domareembetet träda, innan han sådan ed fullgjort.

I krigshofrätten tage främste militäre ledamoten plats närmast ordföranden och derefter öfrige ledamöterna i den ordning, hvartill de embeten, de eljest innehafva, dem berättiga. För öfverkrigsrätt gälle i i detta afseende hvad i 9 § om krigsrätt sagdt är.

Vid förfall för ordföranden i krigsöfverdomstol föres ordet af den främste militäre ledamoten.

15 §.

Allmän åklagare vid krigshofrätten är krigsfiskalen. Han förordnas af Konungen; och må dertill kunna utses tjensteman i Svea hofrätt.

Der öfverkrigsrätt finnes, förordne högste befälhafvaren särskild krigsfiskal, hvilken vid den rätt är allmän åklagare.

16 §.

Protokoll föres i krigsrätt af auditören, i öfverkrigsrätt af öfver-

auditören och i krigshofrätten, efter ty särskildt föreskrifves, af tjenstemän i Svea hofrätt.

45 §.

Krigsöfverdomstol vare domför, ändå att blott öfverauditören och tre andre ledamöter äro tillstädes, der tre af dem om slutet ense äro.

Förhör med parter eller vittnen verkställas i öfverkrigsrätt, så ock i krigshofrätten, då militär ledamot der förer ordet, af öfverauditören.

Då hos krigsöfverdomstol mål till afgörande färdigt är, göre öfverauditören muntlig berättelse om saken: uppgifve ock de lagrum och författningar, som till målet lämpliga äro. Vid öfverläggning om beslut säge han sin mening först.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1895.

Ifrågavarande §§ hafva för närvarande följande lydelse:

11 §.

Krigshofrätten utgöres af fyra militära ledamöter och ett krigshofrättsråd.

Till militära ledamöter förordnar Konungen, för tre år i sänder, en generalsperson såsom ordförande, samt tre regementsofficerare, miust en af öfverstes grad, och af hvilka en skall tillhöra flottan, men de öfrige armén; hvarjemte, för tid som nyss är sagd, af Konungen förordnas två andre regementsofficerare, deraf en från flottan, att, vid förfall för någon af de militära ledamöterna, i hans ställe i krigshofrätten inträda.

Då mål, som röra sjökrigstjensten och manövern, förekomma, skola de två regementsofficerarne af armén ur rätten afgå och, i deras ställe, två regementsofficerare af sjöförsvaret, hvilka af Konungen för tillfället förordnas, der inträda.

Krigshofrättsrådet utnämnes af Konungen.

13 §.

Angående ledamöternas skyldighet att domare-ed aflägga samt

den ordning, i hvilken de i rätten taga plats, gälle för krigsöfverdomstol hvad i 9 § om krigsrätt sagdt är.

Vid ordförandens förfall föres ordet af den främsta militära ledamoten.

15 §.

Allmän åklagare vid krigshofrätten är krigsfiskalen. Han utnämnes af Konungen.

Der öfverkrigsrätt finnes, förordne högste befälhafvaren särskild krigsfiskal, hvilken vid den rätt är allmän åklagare.

16 §.

Protokoll föres i krigsrätt af auditören, i öfverkrigsrätt af öfverauditören och i krigshofrätten af den tjensteman, som dertill förordnad är.

45 §.

Då hos krigsöfverdomstol mål till afgörande färdigt är, göre krigshofrättsrådet eller öfverauditören muntlig berättelse om saken: uppgifve ock de lagrum och författningar, som till målet lämpliga äro. Vid öfverläggning om beslut säge krigshofrättsrådet eller öfverauditören sin mening först.

Då sammansatta stats- och lagutskottet, till hvars behandling Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition öfverlemnats, nu går att deröfver afgifva utlåtande, vill utskottet till en början i korthet erinra om hvad Rikets Ständer och Riksdagen på senare tiden åtgjort och såsom önskvärdt uttalat i ämnet samt de åtgärder, som med anledning deraf blifvit vidtagna.

Rikets Ständer gjorde den 19 februari 1840 hos Kongl. Maj:t framställning, att krigshofrättens befattning måtte öfverflyttas å de tre andra hofrätterna, hvilken framställning emellertid icke föranledde någon åtgärd.

Under åberopande af berörda framställning anförde Rikets Ständer i skrifvelse den 8 april 1857, att om det än vore nödigt, att flere män af yrket deltog i handläggningen af militärmål uti första domstolen, der undersökningen i målet egde rum och hvarest i anseende dertill en mera speciel sakkännedom hos domstolens fleste ledamöter erfordrades, dylika måls handläggning i andra instansen, som hufvudsakligen hade till föremål att tillse, huruvida gällande lagbud blifvit riktigt till-

lämpade, dock syntes kunna utan någon olägenhet försiggå i hofrätterna, likasom tredje instansen för upptagande af dessa mål utgjordes af högsta domstolen; att det deremot syntes vara mindre lämpligt, att en sådan pröfning af underrätts beslut verkställes af en domstol, hvilken, såsom krigshofrätten, bland sina ledamöter blott hade en lagfaren person; att således, enligt hvad Rikets Ständer hölle före, ifrågasvarande mål lämpligen kunde och borde till hofrätterna öfverflyttas; samt att det torde blifva behörigen sörjdt därför, att tillräcklig sakkännedom ej komme att vid meranämnda måls handläggning i hofrätterna saknas, om dervid förfores på enahanda sätt, som i 20 § regeringsformen vore för sådana måls behandling i högsta domstolen föreskrifvet, nemligen att två militärpersoner öfvervore målen. På grund af hvad sålunda anförts anhöllo Rikets Ständer, att Kongl. Maj:t ville efter ärendets utredning taga i öfvervägande, huruvida icke krigshofrätten måtte kunna indragas och de mål, som tillhörde denna domstol, på de öfriga hofrätterna öfverflyttas med iakttagande af hvad, på sätt ofvan vore nämndt, för dylika måls handläggning i högsta domstolen vore föreskrifvet.

Efter det infortrade utlåtanden öfver Rikets Ständers berörda anhållan afgifvits af vederbörande myndigheter, samt högsta domstolens ledamöter på anförda skäl funnit sig icke kunna tillstyrka bifall till ifrågasvarande förslag, fann Kongl. Maj:t Riksdagens framställning icke till någon åtgärd föranleda.

De af Kongl. Maj:t för granskning af uppgjortt förslag till särskild strafflag för krigsmagten utsedde komiterade afgåfvo den 13 juni 1867 yttrande i fråga om inrättningen af krigsdomstolarne, deri de förordade bibehållande af dittills varande organisation och följaktligen upptogo krigsrätt såsom första domstol samt en särskild krigsöfverdomstol, vid hvilken ej allenast mål, underställda från underrätterna, och besvär öfver dessa rätters utslag skulle pröfvas, utan ock vissa mål, deribland alla åtal mot officerare och deras vederlikar, skulle omedelbart upptagas.

I öfverensstämmelse med berörda yttrande utarbetades ock gällande förordning om krigsdomstolar och rättegången derstädes.

Äfven sedan denna författning den 11 juni 1868 utfärdats har vid flera riksmöten förslag om krigshofrättens indragning blifvit inom Riksdagen väckt.

Med anledning häraf utarbetades år 1881 inom justitiedepartementet ett förslag till förordning angående vissa ändringar i sistnämnda förordning, hvilket förslag gick ut derpå, att Svea hofrätt skulle blifva krigshofrätt och, då krigshofrättsmål der förekomme, som icke rörde

endast sammanläggning af straff, utgöras af presidenten eller den hans ställe företrädde, såsom ordförande, två ledamöter å den division, dit målet hörde, samt två militära ledamöter; att krigsfiskalen skulle vara allmän åklagare vid krigshofrätten och hans embetsåligganden uppehållas af advokatfiskalen i Svea hofrätt; samt att krigshofrättsmålen skulle föredragas af vederbörande fiskal och protokoll föras af vederbörande notarie i Svea hofrätt.

I infordradt utlåtande yttrade Svea hofrätt, att hofrätten, med förbigående af frågan, om eller i hvad mån ur militärisk synpunkt några betänkligheter mot förslaget förefunnes, ansåge sig böra inskränka sitt utlåtande dertill, huruvida de mål och ärenden, som för närvarande af krigshofrätten handlades, kunde af Svea hofrätt utan men för dess öfriga arbete öfvertagas eller om derutinnan eller eljest angående sättet för förändringens genomförande någon anledning till erinran förekomme; i hvilket afseende hofrätten, efter en redogörelse för befintligt missförhållande mellan dess arbetskrafter och göromål, i underdånighet hemstälde, att derest Kongl. Maj:t funne skäligt i nåder förordna, att krigshofrättens nuvarande befattning skulle af Svea hofrätt öfvertagas, beslutet derom icke måtte bringas till verkställighet förr än sistnämnda hofrätt blifvit med en ny ordinarie sjetta division förstärkt.

Sedan jemväl krigshofrätten samt högsta domstolen inkommit med yttranden, föredrogs ärendet den 29 december 1882 i statsrådet, dervid dåvarande chefen för justitiedepartementet anförde, att bland de skäl, som blifvit anförda mot förslaget, åtminstone ett syntes vara förtjent af nådigt afseende. Högsta domstolens samtliga ledamöter hade nemligen såsom en brist hos förslaget anmärkt, att en af ett öfvervägande antal civila ledamöter sammansatt domstol skulle öfvertaga krigshofrättens funktion att i första instans döma öfver förbrytelser, begångna af officerare, under det att underbefäl och manskap fortfarande skulle i första hand dömas af de af företrädesvis militära ledamöter bestående krigsrätterna. Föredragande departementschefen ville icke bestrida, att denna omständighet möjligen kunde, till men för disciplinen, väcka föreställning om bristande likhet inför lagen, och ansåge sig af denna anledning icke böra göra någon underdånig framställning om förslagets framläggande för Riksdagen.

I skrifvelse den 9 maj 1888 framhöll Riksdagen, att frågan om krigshofrättens indragning eller ombildning stode i nära sammanhang med spörsmålet om ny rättegångsordning, att visserligen dittills frågan om specialdomstolar vid utarbetandet af förslagen i afseende å rättegångsordningen i allmänhet lemnats å sido, men att detta icke ut-

gjorde något hinder att, om särskild anledning dertill förefunnes, utbryta vissa delar af detta ämne och sålunda utan dröjsmål till förberedande handläggning upptaga frågan om behöfligheten eller obehöfligheten af krigsdomstolar och särskildt krigshofrätten, hvarför Riksdagen hemställde, att Kongl. Maj:t vid utarbetande af förslag till ny rättegångsordning ville till behandling företaga jemväl frågan om krigshofrättens indragning eller ombildning.

I den skrifvelse af den 14 maj 1890, hvari Riksdagen besvarade Kongl. Maj:ts proposition om inrättande af en ordinarie sjette division i Svea hofrätt, uttalade Riksdagen önskvärdheten af att Kongl. Maj:t vid tillsättande af de nya tjenstebefattningarna måtte tillse, att derigenom möjlighet lemnades öppen att, om sådant funnes lämpligt, krigshofrättens åligganden af Svea hofrätt öfvertoges, hvarigenom jemväl någon besparing kunde beredas i motvigt mot den ökade utgift, som genom sjette divisionens uppförande på ordinarie stat förleddes.

Vid 1893 års riksmöte väcktes å nyo motion om vidtagande af sådana åtgärder, att Svea hofrätt måtte kunna öfvertaga de ärenden, hvilka för närvarande handläggas af krigshofrätten. I anledning af berörda motion anhöll Riksdagen i skrifvelse den 14 april 1893, att Kongl. Maj:t ville, såvidt möjligt vore, redan för nästkommande Riksdag framlägga förslag till krigshofrättens indragning eller ombildning.

Med anledning af Riksdagens skrifvelse den 9 maj 1888 anbefalde Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 31 december 1892 nya lagberedningen, bland annat, att taga i öfvervägande, huruvida krigshofrätten borde indragas eller ombildas samt uppgöra det förslag i ämnet, som beredningen funne vara af omständigheterna påkalladt. Till åtlydnad häraf utarbetade nya lagberedningen förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 juni 1868, hvilket förslag lagts till grund för nu föreliggande lagförslag.

I motiven anförde nya lagberedningen, bland annat, att viktiga skäl talade för en ombildning af krigshofrätten. Denna domstols organisation innebure nemligen icke tillräckliga garantier för den insigt, som särdeles hos en öfverrätt vore erforderlig. Då endast en civil ledamot der hade säte och stämma, läte det sig ej förneka, att ett nog knappt utrymme inom denna öfverrätt lemnats åt den egentliga lagkunskapen. Dertill komme vidare, att den civile ledamoten i regel saknade tillfälle att erhålla den vana vid tillämpningen af all-

männa straffrättsliga bestämmelser, hvilken äfven vid behandling af krigsrättsmål vore erforderlig. Utan tvifvel vore det sålunda redan ur denna synpunkt önskligt, att åt krigshofrätten kunde gifvas en bättre organisation än hittills varit fallet.

Såsom det hufvudsakliga skälet för krigshofrättens ombildning kunde emellertid åberopas det missförhållande, som förefunnes mellan antalet mål och ärenden, hvilka af krigshofrätten handlades, och kostnaden för denna domstol, i hvilket afseende beredningen hänvisade till chefsens för justitiedepartementet embetsberättelser.

Bästa sättet att erhålla en förbättrad organisation af krigshofrätten syntes vara att införlifva densamma med Svea hofrätt. Detta utgjorde ock grundtanken i det förslag, som år 1881 inom justitiedepartementet utarbetades. Hufvudmärkningen mot detta förslag vore, att, då enligt detsamma förbrytelser af officerare och deras vederlikar skulle komma att i första hand bedömas af en domstol med öfvervägande antal civila ledamöter, medan sammansättningen af krigsrätterna, der militära ledamöter utgjorde flertalet, förblefve oförändrad, detta kunde till men för disciplinen väcka föreställning om bristande likhet inför lagen. Rigtigheten af denna anmärkning, som äfven föranledde att förslaget fick förfalla, torde icke kunna bestridas. Om — såsom af de myndigheter, hvilka yttrat sig i ämnet, framhållits och jemväl beredningen för sin del ansåge otvifvelaktigt — fullgiltiga skäl funnes att bibehålla specialdomstolar för upptagande af åtal mot underbefäl och manskap, så gälde detta äfven om åtal mot officerare, och det i måhända ännu högre grad, enär dessa mål oftare vore af mera invecklad beskaffenhet och således företrädesvis kräfde fackinsigter hos domaren. Beredningen hade därför ansett det vara nödvändigt, att inom krigshofrätten autalet militära ledamöter fortfarande blefve det öfvervägande, dock så jemkadt, att för vinnande af ökadtt mått af allmän lagkunskap inom domstolen proportionen mellan militära och civila ledamöter blefve såsom 3 till 2.

För att undvika förvecklingar, som kunde uppstå, derest beslut i krigshofrättsmål skulle af den för deras behandling afsedda afdelningen meddelas i Svea hofrätts namn, ansåge beredningen angeläget, att krigshofrätten, äfven om den till någon del komme att utgöras af ledamöter i Svea hofrätt, i allt fall måtte med sin nuvarande benämning bibehålla karakteren af en särskild sjelfständig krigsdomstol. I sådant ändamål hade i förslaget upptagits en bestämmelse, att krigshofrätten vore en vid Svea hofrätt bildad särskild afdelning, hvaremot ändring ej föreslagits i 2 § af förordningen om krigsdomstolar och rättegången

derstädes den 11 juni 1868, som stadgade, att andra domstol vid krigsmagten är krigshofrätt.

Enligt beredningens förslag skulle krigshofrätten komma att bestå af två civila och tre militära ledamöter. För handläggning af krigsrättsmålen skulle vid Svea hofrätt bildas en särskild afdelning, benämnd krigshofrätt, i hvilken de civila platserna skulle besättas med ledamöter i Svea hofrätt, likasom äfven protokollsföringen och annat biträdande arbete skulle bestridas af samma hofrätts tjänstemän och betjente. En särskild krigsfiskal skulle fortfarande finnas, men till denna befattning kunna förordnas en tjänsteman i Svea hofrätt.

Vid krigshofrättens organisation hade beredningen ansett synnerlig vigt ligga derå, att dess civila ledamöter blefve ständiga. Säkerligen skulle detta främja ett jemnt och fruktbringande samarbete med de militära ledamöterna. Af än större betydelse vore dock, att på detta sätt de civila ledamöterna förvärfvade djupare insigt i krigslagstiftningen och vidsträcktare erfarenhet i krigsrättsmåls handläggning, än eljest kunde förväntas, och att derigenom större utsigt vunnes att åstadkomma stadga och likformighet i lagtillämpningen på detta område.

Den i 1881 års förslag införda bestämmelsen, att presidenten i Svea hofrätt skulle vara ledamot och ordförande i krigshofrätten, hade syntes välbetänkt och därför blifvit i föreliggande förslag upptagen. För en dylik bestämmelse talade jemväl den beaktansvärda omständigheten, att presidenten bättre än någon annan vore i tillfälle att ordna den tjänstgöring inom krigshofrätten, hvartill arbetskrafter från Svea hofrätt borde anlitas.

Till andre civilledamot skulle af Konungen förordnas en bland Svea hofrätts ledamöter. Denne ledamot hade att öfvertaga de åligganden, som nu tillkomme krigshofrättsrådet, framför allt föredragningen af krigsrättsmålen.

Till militära ledamöter skulle af Konungen för tre år i sänder förordnas en generalsperson och två regementsofficerare, den ene tillhörande armén och den andre flottan.

En krigsöfverdomstol, så organiserad, som beredningen föreslagit, syntes i afseende å sin sammansättning icke lemna rum för de anmärkningar, som, efter hvad förut omförmäls, ej utan skäl kunde göras mot den nuvarande krigshofrätten. Det civila elementet inom domstolen skulle erhålla en välbehöflig förstärkning, utan att obehörigen undantränga det militära, och sambandet med den allmänna brottmåls-lagskipningen blefve oafslätligt och därför fastare. Derjemte skulle

vinnas den fördel, att krigsrättsmålen, ehuru i viss mån öfverflyttade till Svea hofrätt, dock ej skulle inkräkta på den tid, som der nu användes till handläggning af andra mål, utan i detta hänseende lemna domstolen helt och hållet oberörd. Hvad kostnaderna beträffade, borde dessa kunna nedbringas till hälften eller derunder af hvad de för närvarande utgjorde.

Öfver nya lagberedningens förslag hafva utlåtanden afgifvits dels af Svea hofrätt och krigshofrätten, dels ock af högsta domstolen.

De båda förstnämnda myndigheterna hafva afstyrkt lagförslaget, hvaremot högsta domstolens flesta ledamöter i hufvudsak lemnat detsamma utan anmärkning.

Vid ärendets föredragning i statsrådet anförde statsrådet och chefen för justitiedepartementet att, i fråga om den af krigshofrätten framställda anmärkning, att förslaget, såvidt det ginge ut derpå att en af de fyra nuvarande militära ledamöterna skulle ersättas med en lagfaren ledamot, vore stridande mot den militära uppfattningen med dess berättigade kraf att inom militärdomstolarne det militära elementet blefve så starkt representeradt som möjligt, föredragande departementschefen ansåge berörda anmärkning icke böra tillmätas vidare betydelse, enär de militära ledamöterna fortfarande komme att bilda pluralitet inom krigshofrätten, och en förstärkning af det specielt lagkunniga elementet städse uppstälts såsom ett önskningsmål i fråga om samma rätts ombildning.

Beträffande åter den af Svea hofrätt framställda anmärkning, att förslaget icke skulle kunna genomföras utan att hofrättens arbetskrafter i betänklig mån försvagades, ansåge föredraganden, att hvarken omfattningen eller beskaffenheten af det arbete, som krigshofrätten enligt hittills vunnen erfarenhet hade att utföra, rättfärdigade de af hofrätten sålunda uttalade farhågor, samt att fast hellre nya lagberedningens antagande, att öfverauditören under vanliga förhållanden borde kunna genom ökad arbete och lämplig fördelning af detsamma medhinnna såväl hofrättsgörömbålen som öfverauditörens åligganden, vore mera med förhållandena öfverensstämmande.

Föredragande departementschefen grundade denna sin åsigt på en undersökning, som blifvit verkställd angående de mål och ärenden, krigshofrätten haft att handlägga under tioårsperioden 1883—1892.

Utaf denna undersökning framginge, att krigshofrätten under nämnda period haft att handlägga i medeltal årligen:

15,4 mål, deraf 6,5 omedelbart upptagna och 8,9 genom besvär

fullföljda, af hvilka senare nära hälften blifvit utan kommunikation afgjorda;

10 straffsammanläggningar eller andra ärenden, som föranledt utslag;
1 kongl. remiss å till krigshofrättens utlåtande öfverlemnadt förslag; samt

11 kongl. remisser, hvarigenom krigshofrätten anbefalts infordra förklaring öfver anförda underdåniga besvär eller handlingar eljest blifvit infordrade eller krigshofrätten för kännedom delgifna.

I fråga om flertalet af de mål, som under denna tidsperiod blifvit af krigshofrätten handlagda, ansåg sig föredraganden utan fara för miss-tag kunna uttala, att, ehuru väl de visserligen kunde vara och oftast väl äfven vore af beskaffenhet att af domaren kräfvat ett moget om-döme, varsamhet och förtrogenhet med militära förhållanden, de dock för visso icke kunde anses såsom invecklade och svåra mål.

Att i krigshofrätten målen komme att i någon mån ökas till följd af den antagna arméorganisationen, syntes föredraganden vara antagligt, men då storleken af denna ökning för närvarande icke kunde ens närmelse-vis bedömas, och samma ökning väl finge uppgå till åtskilliga gånger det nuvarande arbetsmaterialet, innan öfverauditörens tid och arbete komme att tagas i anspråk i den omfattning, som Svea hofrätt syntes hafva föreställt sig, torde ett undanskjutande af den nu ifrågasatta reformen icke kunna på sådan grund ifrågasättas.

Svea hofrätt hade i sitt utlåtande framhållit, att hofrätten för närvarande arbetade under trycket af en ganska stor balans, att antalet dit inkommande mål under senare tid afsevärdt ökats, och att de sex ordinarie divisionernas arbetsprodukt endast med svårighet hölle jemna steg med antalet inkommande mål. Med hänsyn härtill erinrade föredragande departementschefen, att det nu anmälda förslaget, såsom ock af nya lagberedningen framhållits, ordnade krigshofrätten så, att dess verksamhet ej i nämnvärd mån borde inverka på arbetets gång i Svea hofrätt.

Väl kunde det icke bestridas, att en viss oegentlighet låge deri, att åt en hofrättsledamot uppdroges att vid sidan af sitt egentliga em-bete och med rätt till ledighet från detta, då sådant kunde vara af be-hofvet påkalladt, uppehålla de krigshofrättsrådet nu åliggande göromål. Emot denna oegentlighet borde emellertid vägas: att krigshof-rättsmålen, på sätt under behandlingen af föregående förslag i ämnet blifvit uppenbart, ej kunde utan vidare öfverflyttas å allmän domstol, att krigshofrättsrådets åligganden icke vore af den omfattning, att de i och för sig toge en persons tid och krafter i anspråk, att de dock må-ste vardas utförda, och att krafvet på deras behöriga skötande tvifvels-

utan bäst tillgodosåges, om de anförtroddes åt en person, som icke blott egde den erfarenhet och utbildning inom den allmänna rättskipningen, som kunde påräknas hos en hofrättsledamot, utan äfven vore i tillfälle att vid sidan af militärjusticen fortfarande deltaga i den allmänna. Med hänsyn till dessa förhållanden och då annat sätt att för måttliga kostnader få ifrågavarande domarevärf utfördt än att uppdraga detsamma åt innehafvaren af annan domarebefattning icke torde kunna påvisas, syntes det föredraganden, att nya lagberedningens förslag derutinnan innebure den förmånligaste lösning, som under nuvarande förhållanden stode till buds.

På de skäl, som af departementschefen vid föredragningen af ifrågavarande proposition blifvit anförda, anser utskottet de deri föreslagna bestämmelserna innefatta en lämplig lösning af den länge behandlade frågan om indragning eller ombildning af krigshofrätten.

Utskottet hemställer fördenskull,

1:o) att Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 juni 1868 må af Riksdagen bifallas.

Härjemte har Kongl. Maj:t uti den till innevarande Riksdag af-låtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof, under förutsättning att den särskildt framlagda propositionen om ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes blefve af Riksdagen bifallen, föreslagit, att Riksdagen, med godkännande af det i bilagdt statsrådsprotokoll öfver justitiedepartementsärenden den 13 januari 1894 intagna förslag till stat för krigshofrätten och öfvergångsstat, ville anvisa för dessa staters tillämpning erforderliga medel, tillhoppa 9,050 kronor, samt att sålunda det till krigshofrätten nu utgående ordinarie anslaget, 11,100 kronor, skulle minskas med 2,050 kronor.

Ofvannämnda förslag till stat, afsedt att tillämpas från och med år 1895, är af följande lydelse:

	Arfvode.	Summa.
1 öfverauditör	2,000: —	2,000: —
1 militär ledamot	750: —	750: —

Transport 2,750: — 2,750: —

	Arfvode.	Summa.
Transport	2,750: —	2,750: —
2 militäre ledamöter	1,500: —	1,500: —
1 krigsfiskal	2,000: —	2,000: —
Arfvoden till andre civilledamot och protokollsförande samt för renskrift, skrifmaterialier och andra expenser.....	1,500: —	7,750: —

I denna stat upptagna arfvoden anses som tjänstgöringspenningar.

Öfvergångsstat.

Nuvarande krigsfiskalen bibehålles under sin tjenstetid vid sina hittillsvarande löneförmåner, 2,000 kronor i lön och 700 kronor i tjänstgöringspenningar, att under de vilkor, som i kongl. kungörelsen den 19 maj 1876 föreskrivas, utgå dels af det ofvan i staten till krigsfiskalen anslagna arfvode, dels af ett särskildt anslag af

700: —

Den hos krigshofrätten anstälde vaktmästaren bibehålles, mot fortfarande tjänstgöringskyldighet, vid sin nuvarande lön

600: — 1,300: —

Summa kronor 9,050: —

Denna fråga har af statsutskottet öfverlemnats till sammansatta stats- och lagutskottet att behandlas i sammanhang med Kongl. Maj:ts proposition om ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes.

För Krigshofrätten utgå för närvarande följande anslag:

å ordinarie stat:

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.
till 1 krigshofrättsråd	3,300: —	1,200: —	4,500: —
„ 1 sekreterare	2,500: —	800: —	3,300: —
„ 1 krigsfiskal.....	2,000: —	700: —	2,700: —
„ 1 vaktmästare	600: —	— — —	600: —
			11,100: —
			Transport 11,100: —

	Transport 11,100: —
å extra stat:	
till 1 ordförande och 3 militäre ledamöter, arfvoden	5,000: —
hvarjemte af andra hufvudtitelns anslag till skrif-materialier, expenser, ved, m. m. utgått kostnad för hyra af embetslokal, uppvärmning, belysning m. m. med ett belopp, som under de senaste åren uppgått till årligen omkring	2,800: —
	Summa kronor 18,900: —

Vid ifrågavarande af Kongl. Maj:ts föreslagna nya stat för krigshofrätten jemte öfvergångsstat har utskottet icke haft att erinra annat än att, då på sätt statsrådet och chefen för justitiedepartementet till statsrådsprotokollet anført, den hos Svea hofrätt på ordinarie stat anställda vaktbetjening synes vara tillräcklig äfven för betjenande af den nya krigshofrätten, och sålunda anslag till särskild vaktmästare hos krigshofrätten måste anses vara obehöfligt, utskottet föreställer sig, att den hos krigshofrätten anställda vaktmästaren, hvilken enligt Kongl. Maj:ts förslag bibehållits vid sin nuvarande lön mot tjenstgörings-skyldighet tills vidare i den nya krigshofrätten, lämpligen kan vid inträffad ledighet beredas anställning såsom ordinarie vaktmästare antingen i Svea hofrätt eller vid annat statens verk, och sålunda ifrågavarande anslag, 600 kronor, som uppförts på öfvergångsstat, inom kort komma att upphöra.

Utskottet hemställer sålunda,

2:o a) att Riksdagen —under förutsättning att den i Kongl. Maj:ts proposition den 30 december 1893 föreslagna lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 juni 1868 varder af Riksdagen antagen — må godkänna följande förslag till ny stat för krigshofrätten jemte öfvergångsstat, att tillämpas från och med år 1895, nemligen:

	Arfvode.	Summa.
1 öfverauditör	2,000: —	2,000: —
1 militär ledamot	750: —	750: —
2 militäre ledamöter	1,500: —	1,500: —
1 krigsfiskal	2,000: —	2,000: —
	Transport 6,250: —	6,250: —

Transport	6,250: —
Arfvoden till andre civilledamot och protokollsförande samt för renskrift, skrifmaterialier och andra expenser	1,500: —
	<u>7,750: —</u>

I denna stat upptagna arfvoden anses som tjänstgöringspenningar.

Öfvergångsstat.

Nuvarande krigsfiskalen bibehålles under sin tjenstetid vid sina hittills varande löneförmåner, 2,000 kronor i lön och 700 kronor i tjänstgöringspenningar, att under de vilkor, som i kongl. kungörelsen den 19 maj 1876 föreskrifvas, utgå dels af det ofvan i staten till krigsfiskalen anslagna arfvode, dels af ett särskildt anslag af..... 700: —

Den hos krigshofrätten anstälde vaktmästaren bibehålles, mot fortfarande tjänstgöringsskyldighet, vid sin nuvarande lön 600: —

1,300: —
Summa kronor 9,050: —

b) att Riksdagen, vid bifall till hvad utskottet i mom. a) här ofvan föreslagit, ville besluta att under riksstatens andra hufvudtitel för dessa staters tillämpning anvisa 9,050 kronor.

Stockholm den 8 mars 1894.

På det sammansatta utskottets vägnar:

L. ANNERSTEDT.

Reservationer:

af herrar *Annerstedt*, friherre *von Otter* och *Björnstjerna*, som ansett, att utskottets utlåtande i ämnet bort affattas sålunda:

»Vid föredragningen af ifrågavarande kongl. proposition yttrades i statsrådet såväl af chefen för landtförsvarsdepartementet som af chefen för sjöförsvarsdepartementet allvarliga betänkligheter emot den nu föreslagna förändringen af krigshofrätten, hvarigenom denna öfverdomstol, i stället för att såsom hittills vara en särskild militärdomstol, skulle för framtiden blifva en afdelning vid Svea hofrätt med dess president såsom ordförande. Så länge krigshofrätten är första instans för en så vigtig del inom krigsmagten som officerskåren, synes, på sätt af nämnde två departementschefer framhållits, utbytandet af den särskilda krigsdomstolen mot en civildomstol — om ock den sistnämnda domstolen i sådana mål så till vida förändrades, att militära ledamöter inträdde — kunna lända till men för disciplinen och till skada för upprätthållande af militärandan inom krigsmagten i dess helhet. Enligt de sakkunniges uppfattning och i öfverensstämmelse med erfarenheten från andra länder är det nemligen en icke oväsentlig fördel i nämnda hänseende, att den domstol, som i första instans upptager och pröfvar disciplinmål, är en verklig krigsdomstol. En sådan domstols kompetens att ur militär synpunkt uppfatta och bedöma disciplinära frågor uppskattas i allmänhet inom militärståndet vida högre än en civildomstols, äfven om den sistnämnda förstärkes med militära ledamöter, och denna omständighet, hvaraf blifver en följd, att krigsdomstolens uttalande bland krigsmän tillägges en helt annan betydelse än den civila domstolens, bidrager i sin mån till disciplineus upprätthållande.

Vid angifna förhållande synes omsorgen om vidmagthållandet och förökandet af krigsmagten duglighet för dess ändamål kräfva, att den omorganisation af krigshofrätten, som af Riksdagen blifvit begärd, vidtages på sådant sätt, att derigenom icke äfventyras krigsöfverdomstolens förmåga att fullt tillgodose de fordringar, som från militär synpunkt böra ställas å densamma.

Ett sådant tillgodoseende kan, enligt utskottets uppfattning, utan svårighet åvägabringas genom en obetydlig jemkning i de föreslagna

bestämmelserna, utan att derigenom någon af de önskingar, hvilka af Riksdagen uttalats i fråga om krigshofrättens ombildning, lemnas å sido eller uppfyllas i ringare mån än genom det framlagda förslaget.

Ett ytterligare skäl till ett dylikt tillvägagående synes ligga deri, att, då, på sätt chefen för landtförsvarsdepartementet framhållit, en mera omfattande omarbetning af den militära rättegångsordningen jemväl är af behovet påkallad, frågan om organisationen af krigsdomstolarne i allmänhet måste under den närmaste framtiden komma under förnyad ompröfning. Det torde därför vid den partiella reform af krigsöfverdomstolen, som nu föreligger, vara i alla afseenden lämpligast att icke göra stadgandena — hvilka icke kunna blifva annat än öfvergångsstadganden — mera genomgripande än behovet kräfver, eller reformen mera vidtgående, än hvad som är af nöden för undanrödjande af de olägenheter, som gifvit anledning till Riksdagens framställning i ämnet.

De förändringar i det framlagda förslaget, hvilka, ur ofvan framhållna synpunkter, synas vara behöfliga, kunna inskränkas dertill: att bestämmelserna om krigshofrättens bildande såsom en särskild afdelning af Svea hofrätt och om presidentens i denna hofrätt ordförandeskap å denna afdelning ersättas med stadganden, dels att krigshofrätten utgöres af tre militära och två civila ledamöter, af hvilka militära ledamöter en skall förordnas såsom ordförande, dels ock att de två civila ledamöterna utses af Konungen bland dem, som innehafva eller förvalta domareembete vid rikets allmänna domstolar eller embete i nedre justitierevisionen.

Genom en sådan organisation af krigshofrätten blifver det civila elementet derinom förstärkt i lika hög grad som vid den af Kongl. Maj:t föreslagna organisationen, och fullt lämpliga personer för upprätthållande af de civila embetena inom krigshofrätten kunna säkerligen lika lätt erhållas vid den förra som vid den sistnämnda.

Den ökade kostnad, som vid jämförelse med kostnaden enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle föranledas genom den af utskottet förordade jemkningen, inskränker sig till den knappt nämnvärda summan af 750 kronor, med hvilket belopp följaktligen den besparing, som genom krigshofrättens omorganisation kunde åvägbringas, skulle komma att minskas. Utskottet föreställer sig, att detta belopp icke kan tagas i betraktande vid den för krigsmagten synnerligen viktiga frågan om det ändamålsenliga ordnandet af den militära rättskipningen.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer utskottet,

1:o) att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kan oförändrad bifallas, ville för sin del antaga följande

Lag

angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes.

Härigenom förordnas, att nedanstående paragrafer i förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 juni 1868 skola erhålla följande förändrade lydelse:

11 §.

Krigshofrätten utgöres af tre militära och två civila ledamöter.

Till militära ledamöter förordnar Konungen för tre år i sänder en generalsperson, såsom ordförande, samt två regementsofficerare, af hvilka en skall tillhöra armén och en flottan; hvarjemte för tid, som nyss är sagd, af Konungen förordnas två andre regementsofficerare, en från armén och en från flottan, att inträda i krigshofrätten, den förre vid förfall för någon af de militära ledamöterna för armén och den senare vid förfall för den militäre ledamoten från flottan.

De två civila ledamöterna utses af Konungen jemväl för tre år i sänder bland dem, som innehafva eller förvalta domareembete vid rikets allmänna domstolar eller embete i nedre justitierevisionen, och förordnar Konungen en af desse ledamöter att vara öfverauditör.

Då mål, som röra sjökrigstjensten och manövern, förekomma, skall regementsofficeren af armén ur rätten afgå och i hans ställe en regementsofficer af flottan, hvilken af Konungen för tillfället förordnas, der inträda.

13 §.

Har ledamot i krigsöfverdomstol icke förut aflagt domareed, må han ej till domareembetet träda, innan han sådan ed fullgjort.

I krigshofrätten tage främste militäre ledamoten plats närmast ordföranden och derefter öfriga ledamöterna i den ordning, hvartill de embeten, de eljest innehafva, dem berättiga. För öfverkrigsrätt gälle i detta afseende hvad i 9 § om krigsrätt sagdt är.

Vid förfall för ordföranden i krigsöfverdomstol föres ordet af den främste militäre ledamoten.

15 §.

Allmän åklagare vid krigshofrätten är krigsfiskalen. Han förordnas af Konungen.

Der öfverkrigsrätt finnes, förordne högste befälhafvaren särskild krigsfiskal, hvilken vid den rätt är allmän åklagare.

45 §.

Krigsöfverdomstol vare domför, ändå att blott öfverauditören och tre andra ledamöter äro tillstädes, der tre af dem om slutet ense äro.

Förhör med parter eller vittnen verkställes i krigsöfverdomstol af öfverauditören.

Då hos krigsöfverdomstol mål till afgörande färdigt är, göre öfverauditören muntlig berättelse om saken: uppgifve ock de lagrum och författningar, som till målet lämpliga äro. Vid öfverläggning om beslutet säge han sin mening först.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1895.

Varder den i föregående punkt föreslagna ombildningen af krigshofrätten af Riksdagen godkänd, synes deraf icke föranledas annan ändring i de af Kongl. Maj:t föreslagna staterna för krigshofrätten, än att för andre civilledamoten uppföres särskildt arfvode till enahanda belopp som det för militär ledamot föreslagna, samt att aflöningen till vaktmästaren öfverflyttas från öfvergångsstaten till den ordinarie staten för krigshofrätten. Om, såsom utskottet anser lämpligt, krigshofrättens sammanträden komma att ega rum inom någon för militära ändamål anvisad lägenhet — hvartill tillgång icke torde saknas — lär det icke möta någon svårighet att mot ett mindre arfvode, hvars belopp synes utskottet icke behöfva öfverstiga 500 kronor årligen, erhålla lämplig person till ombesörjande af registratorsgöromålen i krigshofrätten.

Vid detta förhållande och då arfvodet till andre civilledamot, såsom särskildt anvisadt, icke skulle komma att utgå från det i propositionen föreslagna beloppet 1,500 kronor »arfvoden till andre civilledamot och protokollsförande, samt för renskrift, skrifmaterialier och andra expenser», synes detta belopp fullt tillräckligt till bestridande af kostnaderna för arfvoden till protokollsförande och registrator samt för expenser.

Utskottet hemställer alltså,

2:o) a) att Riksdagen, under förutsättning att den i föregående punkt föreslagna lag varder af Riksdagen antagen, må godkänna följande förslag till ny stat för krigshofrätten jemte öfvergångsstat att tillämpas från och med år 1895 nemligen:

	Arfvode.	Summa.
1 militär ledamot	750: —	750: —
2 militära ledamöter	1,500: —	1,500: —
1 öfverauditör	2,000: —	2,000: —
1 andre civil ledamot ...	750: —	750: —
1 krigsfiskal	2,000: —	2,000: —
1 vaktmästare	600: —	600: —
Arfvoden till protokolls- förande och registrator samt för renskrift, skrif- materialier och andra expenser		1,500: —
		<u>9,100: —</u>

I denna stat upptagna arfvoden anses som tjenstgöringspenningar.

Öfvergångsstat.

Nuvarande krigsfiskalen bibehålles under sin tjenstetid vid sina hittillsvarande löneförmåner, 2,000 kronor i lön och 700 kronor i tjenstgö-

Transport 9,100: —

Transport 9,100: —

ringspenningar, att under de vilkor, som i kongl. kungörelsen den 19 maj 1876 föreskrifvas, utgå dels af det ofvan i staten till krigsfiskalen anslagna arfvode, dels af ett särskildt anslag af 700: —

Summa kronor 9,800: —

b) att Riksdagen, vid bifall till hvad utskottet i mom. a) här ofvan föreslagit, ville besluta att under rikstatens andra hufvudtitel för dessa staters tillämpning anvisa 9,800 kronor; och

af herr *von Krusenstjerna*, med hvilken herrar friherre *Gripenstedt* och *Olander* instämt: »Då den nuvarande tidpunkten för vidtagande af ombildning af krigshofrätten synes mig så mycket mindre vara den rätta, som dels, enligt hvad herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet till statsrådsprotokollet erinrat, en mera omfattande omarbetning af den militära rättegångsordningen är påkallad i följd af vår nya arméorganisation, dels erfarenhet ännu saknas, i hvad mån ökningen i arméns tjänstgöringstid ökar arbetet inom krigsöfverdomstolen, har jag ansett att med frågan om ändringar i krigshofrättens organisation helst borde för närvarande anstå och för ty yrkat afslag å den kongl. propositionen.

Då emellertid detta yrkande icke vunnit understöd inom utskottet, utan jag vid den slutliga voteringen haft att välja mellan Kongl. Maj:ts proposition och det af herr *Annerstedt* med flere framställda förslag, har jag anslutit mig till det senare. Genom detta vinnes det inom Riksdagen uttalade önskningsmål att inrymma åt det civila elementet inom krigshofrätten starkare inflytande än för närvarande är fallet, och undvikas de olägenheter för arbetet inom Svea hofrätt, som nämnda hofrätt ansett blifva en följd af krigshofrättens införlifvande med densamma.»